

Forskning om kvinnors företagande 2007–2015

Bilaga till PM 2015:13

2013/001

Dnr: 2013/001

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon: 010 447 44 00
Fax: 010 447 44 01
E-post: info@tillvaxtanalys.se
www.tillvaxtanalys.se

För ytterligare information kontakta: Barbro Widerstedt
Telefon: 010 447 44 37
E-post: barbro.widerstedt@tillvaxtanalys.se

Förord

Detta material innehåller en genomgång av internationell vetenskaplig forskning om kvinnors företagande sedan 2007.

Materialet ligger till grund för den sammanfattande analys av bilden av kvinnors företagande i forskningen som återfinns i *Ambassadörer för kvinnors företagande – en teoribaserad utvärdering* (Tillväxtanalys PM 2015:13). Utvärderingen (och därmed även denna forskningsgenomgång) är författad av professor Gun-Marie Frånberg, Umeå universitet. Materialet är så omfattande att vi valde att publicera det i en separat bilaga.

Östersund, juni 2015

Barbro Widerstedt
Projektledare

Innehåll

1	Inledning	7
2	Forskningsöversikt	8
	2.1 Kvinnors företagande: Mål eller medel?	21
3	Sammanfattande diskussion	25
	Referenser	27

1 Inledning

I forskningsgenomgången valdes artiklar som handlar om olika aspekter av kvinnligt företagande. Artiklar som fokuserar kvinnlig arbetsmarknad generellt, utan att behandla företagande, har inte inkluderats i denna undersökning. I studierna som redovisas har olika metoder använts; fallstudier, enkätstudier, intervjustudier, observationsstudier, komparativa studier, arkivstudier med mera. Tidskrifterna som granskats i denna genomgång listas i Tabell 1.

Dessutom sammanfattas artiklarna som skrevs i samband med det forskningsprojekt som Vinnovas hade till uppdrag att initiera. Forskningsprojektet syftade till att belysa kvinnors företagande i ett svenskt perspektiv. Projektet resulterade i en antologi, *Kvinnors företagande: mål eller medel?*¹ De ingående artiklarna sammanfattas i avsnitt 2.1.

Tabell 1: Tidskrifter och årgångar i forskningsöversikten.

Tidskrift	Årgångar	Antal artiklar
Journal of Business Venturing (JBV)	2007–2015	9
International Small Business Journal (ISBJ)	2007–2015	18
Journal of Small Business Management (JSMB)	2007–2015	8
Entrepreneurship Theory and Practice (ETP)	2007–2015	20
Small Business Economics (SBE)	2007–2015	17
American Economic Review (AER)	2007–2015	15
Frontiers of Entrepreneurship Research (FER)	2007–2013	49
Entrepreneurship & Regional Development (ERD)	2010–2015	12
Summa	(2007–2015)	148

För att se vilka aspekter av kvinnligt företagande som behandlas i de olika artiklarna presenteras korta sammanfattningar nedan. Efter varje tidskriftsgenomgång sammanfattas budskapet kort. I avsnitt 3 finns en sammanfattande diskussion om den bild av kvinnors företagande som utläses ur forskningsöversikten.

¹ Blomberg, Hedlund, och Wottle, M. (2011).

2 Forskningsöversikt

Journal of Small Business Management

I en artikel (Coleman, 2007) i *Journal of Small Business Management* (JSMB) framgår att kvinnoledda företag i USA har ökat. I artikeln framgår vidare att omfattningen av humankapital, såsom utbildning och erfarenhet, påverkade lönsamheten främst bland kvinnliga företag medan ekonomiskt kapital i större utsträckning påverkade lönsamheten bland män. Kvinnors attityder till risk har studerats under lång tid och funnits vara en förklaring till varför kvinnor i större utsträckning tvekar att starta ett företag. Så även i Dawson och Henleys (2015) artikel i JSMB. Kvinnors negativa attityder till risktagande begränsar deras intresse och intentioner för att starta eget. Män ser alltså mer positivt på risktagande.

Adkins, m.fl. (2013) menar att kvinnor blir företagare av många olika skäl. För kvinnor gäller det att finna en balans mellan arbete, familj och fritid. Ju längre tid ett företag drivs desto oftare har kvinnorna utvecklat strategier för att klara av att balansera dessa aspekter. De anställda inom ett sådant företag får också fördelar av en familjevänlig policy, då de exempelvis har möjlighet att stanna hemma om ett barn blir sjukt. Studien är genomförd i USA varför exempelvis Vård av sjukt barn inte är en rättighet.

Gutiérrez, m.fl (2014) konstaterar att på grund av den höga graden av arbetslöshet i Mexiko är det nödvändigt för kvinnor att finna någon form av ekonomisk verksamhet för att kunna bidra till familjens inkomst. Trots detta visar studien, som refereras i artikeln, på att det finns ett stort gap mellan nyskapade och unga företag och redan etablerade företag. De nya företagen överlever inte och de har svårt att konkurrera på en tuff marknad. Det behövs mer kunskap om entreprenörskap och hur marknaden fungerar för att nå framgång, enligt författarna.

Welsh, m.fl. (2014) pekar på att kvinnliga entreprenörer och familjeorienterade företag är på framväxt också i Japan. I den studie som refereras, undersöks karaktären på kvinnliga japanska företagare och deras firmor som ofta är familjeföretag. Studien identifierar även hinder och resurser som har betydelse för framgång i företagsvärlden. Det framgår att ett väl anpassat långsiktigt stödsystem av både statliga och privata organisationer med stark anknytning till familjen och de kvinnliga företagsägarna identifierades som viktigt för att kunna växa.

Lee, m.fl (2011) frågar sig hur effektivt statligt stöd för kvinnliga småföretagare i Korea är. Det framgår i artikeln att de inte är involverade i ekonomisk verksamhet i någon högre utsträckning trots att antalet företagare och också graden av statligt stöd ökar. Andelen kvinnliga företagare har ökat och omfattar ca 36 % av företagen. Det handlar om små företag inom tjänstesektorn och detaljhandeln. Studien visar att det statliga stödet har positiva effekter på graden av tillfredsställelse tätt följt av familjeliv, individuell kapacitet, företagsmiljö och sociala nätverk.

Kort sammanfattning: Vilket är budskapet i de ovan refererade studierna? Det kvinnliga företagandet ökar i många länder. Kvinnor startar små företag eller familjeföretag för att både kunna arbeta, få en inkomst men också för att få livspusslet att gå ihop. De är inte i första hand intresserade av att skapa sig en förmögenhet och inte heller i första hand att utöka företaget. De vill snarare att de ska kunna kombinera ansvaret för barnen och familjen med företagandet. De vill inte heller ta onödiga, ekonomiska risker.

Journal of Business Venturing

Även i *Journal of Business Venturing* (JBV) lyfts frågan om kvinnors ökade företagsägande. I USA finns det en mer utbredd kultur att söka starta-eget-finansiering från affärsänglar. I artikeln *Do women-owned business have equal access to angel capital?* (Becker-Blease och Sohl, 2007) framgår dock att kvinnor i betydligt lägre utsträckning ansöker om privat finansiering och om så, betydligt lägre summor än män. Däremot har de lika stora chanser att erhålla dessa investeringsmedel, något som utgör ett första steg för att senare erhålla riskkapital eller mer storskalig finansiering.

Eddleston, m.fl. (2008) undersöker skillnaden mellan kvinnliga och manliga företagsledares karriärspreferenser. Män förmedlar en bild av en statusförknippad karriär medan kvinnor förknippar tillfredställelse i företagandet med att värna om de anställda och genom deras bidrag till samhällsutvecklingen. Även om kvinnor får lägre framgång med företaget, sett ur ekonomisk synvinkel, tycks de vara nöjda med att lägga större vikt vid socioemotionala aspekter som utgår ifrån interpersonella relationer med anställda och kunder, samt med en strävan mot sociala mål.

I en studie om småföretagande män och kvinnor undersöks hur familjeerfarenheter kan gagna företagsframgång (Powell och Eddleston, 2013). Det framkom att kvinnor gagnas av kopplingen mellan familj och företag, vilket bidrog till framgång för företaget. Män däremot gagnades inte av en sådan koppling. Kvinnor tycks således spurras av att utöva familje- och arbetssamverkan. I en annan studie som presenteras i JBV jämförs hur kvinnliga företagare positioneras i Sverige och USA under åren 1989-2012 (Ahl och Nelson, 2015). Författarna förvånas över likheterna när det gäller den diskurs som underordnar kvinnligt företagande i båda länderna. Bristen på ekonomisk tillväxt inom kvinnodrivna företag och synen på kvinnan som ”den andre”, avvikelsen, förstärker synen på henne som otillräcklig.

Robb och Watson (2012) slår fast att tidigare studier om kvinnliga och manliga framgångar inom företagsvärlden alltid kommit fram till att kvinnor presterar sämre jämfört med män. Forskarna hävdar dock att jämförelserna haltar eftersom inte hänsyn tagits till storlek på företaget och ekonomiskt risktagande. Ett alltför litet datamaterial i tidigare studier har också gjort det svårt att kontrollera viktiga demografiska skillnader. De konstaterar genom sin longitudinella studie att det inte finns några skillnader i framgång för kvinnliga och manliga nystartade företag om det mäts på ett adekvat sätt.

Kort sammanfattning: Begreppen omsorgsrationelitet och teknisk rationalitet samt metaforen om kvinnlig natur och manlig kultur lyser igenom i dessa artiklar. Omsorg om de sina, familj och hem, kan relateras till den flexibilitet som småföretagande erbjuder. Marknaden har per definition ekonomisk koppling och den har manliga konnotationer. Hur ska kvinnor kunna konkurrera inom denna sektor?

Entrepreneurship & Regional Development

Ett antal artiklar i *Entrepreneurship & Regional Development: An International Journal* (ERD) med uttryckligt genusperspektiv har undersökts. Den första artikeln tar oss till Afrika söder om Sahara. Amine och Staub (2009) har tagit reda på vilka miljöhinder av olika slag som försvårar kvinnligt företagande. Resultatet visar på en enorm mängd sociokulturella, ekonomiska, rättsliga, politiska och tekniska utmaningar de står inför. Dessutom ställs de inför ogynnsamma förutsättningar i det lokala regelverket, men även inom normativa och kognitiva system som lägger stora bördor på kvinnor. Författarna menar att för att komma tillrätta med dessa orättvisor måste sociala föreställningar,

attityder och beteenden som påverkar kvinnor negativt förändras. För det andra måste förutsättningar inom institutionella system och marknaden förbättras.

Collins och Low (2010) tar oss till Australien för att undersöka hur asiatiska kvinnliga småföretagare klarar sig. Författarna hävdar att litteratur om kvinnligt företagande i relation till migration har ignorerats. De visar att kvinnliga minoriteters roll ökar i Australien inom småföretagandet. Det handlar dock om en mycket heterogen grupp. Stora skillnader vad gäller ekonomiska tillgångar, utbildning och språkkunskaper har påvisats i studien. Av den anledningen skiljer sig deras erfarenheter av företagande åt. Ett annat starkt tema som framkom var att beslut som fattas av dessa kvinnliga företagare är inbäddade i sociala relationer till familjen och sociala nätverk inom deras etniska tillhörighet. Men konstaterar de, detta gäller alla kvinnliga företagare, oavsett etnisk tillhörighet.

Verduijn och Essers (2013) diskuterar också kvinnligt företagande bland etniska minoriteter men nu i Nederländerna. Syftet med artikeln är att problematisera företagsidealet genom att granska den ideologiska bilden av optimism som associeras med entreprenörskap. De menar att både nederländska institutioner och kvinnliga etniska minoriteter konstruerar dikotomier när det talas om kvinnliga minoriteter och deras företagssträvanden. Det skapas ett vi och de som måttstock på vad som anses vara det rätta sättet att bete sig på. Författarna ifrågasätter också myten om att entreprenörskap skulle kunna utövas av vem som helst och att det alltid leder till positiva resultat. De uttrycker också tvivel om att entreprenörskap skulle kunna emancipera individer. I texter om män och entreprenörskap omnämns inte den privata sfären; hem, familj och barn individer, något de menar ofta hävdas i litteraturen.

Eleanor Hamilton (2013) väcker ånyo frågan om företagandet är maskulint. Kvinnor är ofta underrepresenterade i media och forskning men överrepresenterade när det gäller privatliv. Kvinnor studeras i termer av olikhet och kvinnor görs därigenom ofta osynliga.

Cetindamer, m.fl. (2011) undrar hur familj, finansiellt kapital och humankapital påverkar mäns och kvinnors initiering av företagande i Turkiet. De hävdar att entreprenörskap under senare tid uppfattats som den stora jobbskaparen och som ligger till grund för ekonomisk utveckling i hela världen. De menar vidare att män och kvinnor inte har samma tillgång till olika former av kapital. Effekterna av tillgång till humankapital är störst för kvinnor som vill starta företag. Familjebildning är också positivt för kvinnor, om familjen är stor. Ingen skillnad mellan könen påvisades när det gäller tillgång till finansiellt kapital i relation till starta eget.

I artikeln *The interaction between culture and sex in the formation of entrepreneurial intentions* påvisar Shneor, m.fl. (2013) vilka effekter interaktionen mellan kultur och genus har på företagsintentioner. Studien är genomförd bland norska och turkiska handelsstudenter. Det framgår i artikeln att dessa länder visar på stora kulturella skillnader varför en jämförelse är intressant. Turkiet representerar en maskulin, maktdistans som tar avstånd från ett kollektivistiskt samhälle. Norge utmärks av det motsatta. Resultatet visar att turkiska studenter oavsett kön, uppvisar högre nivåer av företagsintentioner och självttillit. Manliga studenter, oavsett nationell bakgrund, uppvisar högre nivåer av företagsintentioner, självttillit och sociala normer.

Achtenhagen och Walter (2011) konstaterar att trots omfattande försök att uppmuntra kvinnors företagande i Tyskland, kvarstår fortfarande genusskillnader. I artikeln presenterar de en analys av hur kvinnligt företagande beskrivits och förändrats över tid i tysk media. De menar att de bilder som förmedlas i media reglerar hur kvinnoföretagaren ska se

ut. De menar vidare att tyska tidningar fortfarande skapar en bild av kvinnligt företagande som är gammalmodig och som bygger på traditionella stereotyper och rollmodeller. Denna bild minskar kvinnors benägenhet att välja företagandet som karriärform. Det är särskilt reproduktionen av företagaren som varande en man, som är problematisk, eftersom den misslyckas att erbjuda en källa av identifikation för kvinnliga företagare och tvingar dem till att acceptera en manligt konstruerad verklighet. De konstaterar vidare att kvinnor kanske formulerar andra mål för sitt företagande och därför måste också kriterierna för utvärdering förändras.

Enligt Manolova, m.fl. (2012) är kvinnor ägare till 30 procent av alla privatägda småföretag i USA. Författarna ställer frågan om huruvida kvinnor har samma förväntningar på tillväxt som män. De fann att män önskar att deras nya företag ska växa för att generera finansiell framgång, något som bekräftas i tidigare studier. För kvinnor är detta bara ett av skälen till att växa. Det är framförallt i inledningsskedet som skillnaderna märks tydligast. De anser att det inte räcker att ta reda på om de satsar på tillväxt utan att de också måste fråga sig varför, för att till fullo förstå varför förväntningarna skiljer sig åt mellan könen.

Marlow och Swai (2013) håller med om att genus påverkar kvinnors företagande och den vetenskapen ingår numera i entreprenörskapsforskningen. Forskarna ifrågasätter däremot de antaganden som den utgår ifrån. Företagsdiskursen är maskulin, något som inneburit ett fokus på kvinnor som ett kännetecken för sinnebilden av genus. Det har vidare inneburit att kvinnor tillskrivs svaghet och brist. Utvecklingen och vidhållandet av denna kritik, snarare än att rikta uppmärksamheten på den genusblindhet som utmärker entreprenörskap, genererar ontologisk bias och tillhörande epistemologiska begränsningar som bevarar och förstärker kvinnliga tillkortakommanden.

Enligt McGowan, m.fl. (2012) är många kvinnor lika motiverade att etablera företag av samma skäl som män. Andra kvinnor väljer entreprenörskap för att kunna balansera ansvar för arbete och inkomstmöjligheter, med ansvar för familjen. Forskarna menar att kvinnorna ofta anger detta som motiv för att starta eget och de undrar om företagande verkligen erbjuder en sådan balans mellan familj och arbete. Det visade sig att företagandet dels erbjöd en större flexibilitet och dels större kontroll över egentid. Det visade sig också att för de flesta utgjorde balanseringen mellan arbete och familj en konstant utmaning och en ständig källa till stress och anspänning. Studien som genomfördes i Nordirland förklarar vidare att budskapet inom den sociokulturella kontexten var att kvinnans plats är hemmet och hon skall ta hand om sin familj. Kvinnorna omfattades av dubbla roller som företagsledare och ansvarig för hemmet, något som också renderade en skuld känsla över att de inte tog hand om sin familj på ett bra sätt.

Kort sammanfattning: Kvinnligt företagande ökar inom alla ekonomier, men av olika skäl. Kvinnornas motiv rör sig dock ofta omkring möjligheten att kombinera familj och arbete. Det är svårare att inneha en anställning med fasta arbetstider. Flexibilitet och kontroll över sin tid är motiv som brukar anges. Samtidigt kritiserar olika forskarstudier det faktum att kvinnor blir osynliggjorda men också att de personifierar genus och att kriterierna för bedömning av företagande inte bör vara lika som för manliga företag. Att tjäna stora pengar på sitt företagande är inte en nödvändighet för kvinnor.

International Small Business Journal

Nästa genomgång av artiklar görs i *International Small Business Journal* (ISBJ). Den första är författad av Garcia och Welter (2011) och den handlar om genusidentitet och praktik. De inleder med att hävda att tidigare forskning visar att diskursen om kvinnlighet

står i konflikt med entreprenörskap. I studien som presenteras undersöker de hur kvinnor konstruerar sin identitet på olika sätt och de finner att några upplever disharmoni mellan kvinnlighet och entreprenörskapsdiskurser, medan andra inte gör det. Resultatet indikerar att olika sätt att konstruera identitet på också genererar olika praktiker. Kvinnliga företagare gör genus men omformulerar också kön. Eftersom identitetskonstruktion sker i en specifik kontext, skär andra variabler igenom när kvinnors statuspositioner etableras. Kvinnor med högre status, engagerar sig med att göra om kön och försöker addera värde till det. De menar att könade praktiker används som strategiska enheter när de gör affärer.

I artikeln *Impact of women's home-based enterprise on family dynamics: Evidence from Jordan* (Al-Dajani och Marlow, 2010) framgår att kvinnors självinställningar framstår som redskap för att lindra fattigdom och att stärka kvinnor i utvecklingsekonomier. I studien som presenteras driver palestinska kvinnor hembaserade företag inom konservativa patriarkala familjer. Trots att kvinnorna bidrar till familjens försörjning, konstrueras deras företagsaktiviteter runt bevarandet av traditionella familjeformer som knappast utmanar patriarkatet.

Fielden och Hunt (2011) undersöker kvinnors erfarenheter av möjligheten att få tillgång till social support när de ämnar starta eget. ”Online coaching support program” kan erbjuda specifika typer av stöd som visar sig vara effektiva för kvinnliga företagare som står i begrepp att starta eget. En hängiven coach av samma kön kan ge det efterfrågade stödet, både i termer av kvantitet och kvalitet.

John Watson (2011) har intresserat sig för att ta reda på om kvinnliga och manliga småföretagare skiljer sig åt vad gäller nätverkande. Han vill också veta om det finns något samband mellan nätverkande och företagsframgång. Han visar att det finns liten skillnad mellan män och kvinnor när utbildning, erfarenhet, näringsgren, ålder och storlek är kontrollerade. Han visar också att många formella och informella nätverk associeras positivt till företagsöverlevnad, men att bara formella nätverk visar sig vara knutna till tillväxt.

Duberley och Carrigan (2012) studerar kvinnors upplevelser när de etablerar nya företag för att kunna kombinera inkomstgenerering med barnomsorgsansvar. Resultatet visar att kvinnorna banar väg mellan diskurser av koncentrerat moderskap och företagande. Att anställa sig själv bedömdes vara en bättre lösning än att uppfattas som en hemmafru. Studien visar också på spänningar som krävde individuella strategier riktade mot alltför många arbetstimmar och en begränsad möjlighet till företagsväxande.

Carter, m.fl. (2015) diskuterar företagsmångfald. Det är framförallt kvinnliga, etniska minoriteter som driver företag som står i fokus. De summerar skillnader i tillgång till finansiering, marknadsutbud och ledningskompetens. Policyn inom ramen för en företagsmångfald karakteriseras av olika spänningar och olösta problem, inklusive närvaron av upplevd och faktisk diskriminering, potentiella marknadsmisslyckanden och olika stödformer som ges till företag.

Sally Jones (2014) har undersökt hur det historiskt maskulina entreprenörskapet har influerat engelsk policy och högre entreprenörsutbildning och vilka implikationer det får för kvinnliga studenter. Genom att använda ett bourdieuskt perspektiv har hon kritiskt analyserat olika dokument och funnit att de konstruerar både en fiktiv företagare som studenterna ska sträva mot att bli och en fiktiv student som gagnas av denna utbildning. Snarare än att vara genderneutral eller meritokratisk är dessa diskurser mättade med genusbetydelser som positionerar studenterna och företagarna på ett negativt sätt.

Hampton, m.fl. (2009) hävdar att förmågan att utveckla effektiva nätverk lägger grunden för entreprenöriell kompetens och tillväxt. De menar vidare att relativt liten uppmärksamhet har riktats mot nätverksutveckling och nätverksaktiviteter hos kvinnliga företagare generellt sett, och än mindre mot aktiviteter inom teknikbaserade satsningar. Forskarna ponerar att kvinnliga företagare kanske utvecklar annorlunda strategier för att utveckla nätverk än män. I artikeln presenteras resultat från en studie som genomförts i Nordirland. Forskarna ställer frågor om vilka slags nätverk kvinnliga företagare utvecklar i av tradition manliga branscher såsom ingenjörsvetenskap och teknikbaserade satsningar. Resultatet visar att nätverkande spelar en central roll för kvinnliga företagare när det gäller att dela information, få bedömningar och bekräftelse vid beslutsfattande samt vägledning och stöd. Nätverkande hade en informell dimension vid alla faser av utvecklingen av företaget. Men betydelsen avtog när företagen hade etablerat sig och var till föga hjälp när det gällde att utveckla och utöka företagen.

Thompson, m.fl. (2009) beskriver, som så många andra, att kvinnor driver hembaserade företag eftersom de vill kombinera ansvar för familjen med en anställning, även om tillväxten av företaget därigenom hämmas. Resultatet av studien visar att en större andel kvinnor med små resurser väljer att driva små företag i hemmet. Hembaserade företag drivs ofta på deltid, något som ytterligare bidrar till kvinnliga företagens marginalisering.

Patterson och Mavin (2009) undersöker i en studie varför kvinnor i norra England lämnar kommunala anställningar för att starta eget. Resultatet visar att motiveringarna för denna övergång är mycket komplexa. Det framkom att kvinnorna inte var riktigt säkra på varför de valde att anställa sig själva, men det kompensades av de positiva upplevelserna i termer av personlig och professionell utveckling samt en ny upplevelse av oberoende och kontroll.

Roper och Scott (2009) konstaterar i en artikel att tillgång till finansiering är nyckeln till att grunda företag. Särskild uppmärksamhet har riktats mot kvinnliga företagens möjligheter att erhålla extern finansiering. Studien visade att 7,4 procent flera kvinnor än män möter ekonomiska hinder när de vill starta eget. Eftersom uppfattningen att finansiella hinder är negativt kopplade till beslutet att starta företag, innebär det att det påverkar deras beslutsfattande negativt. Författarna menar dock att finansieringsfrågan inte är det enda som påverkar beslutet. Kvinnor behöver även ges handledning och förtroendeskapande program.

Kort sammanfattning: Vilket budskap om kvinnligt företagande i ISBJ, förmedlar artiklarna? Kvinnor blir företagare av olika skäl, på samma sätt som män. Kvinnors motiv skiljer sig dock åt på en rad punkter om jämförelsen görs med män. Varför detta är ett problem skulle jag vilja veta. Nätverk för kvinnliga företagare har framförallt betydelse vid etableringen av företaget, då osäkerheten är som störst. Betydelsen av extern finansiering är självklar, men även andra faktorer spelar roll när beslutet om etableringen av ett företag fattas. Alla redovisar att det kvinnliga företagandet ökar över hela världen och att det har betydelse i både utvecklingsekonomier och utvecklade ekonomier. Det bidrar med nyskapande, löser arbetslöshetsproblem och bidrar till familjens försörjning.

Small Business Economics

Small Business Economics (SBE) är nästa tidskrift som undersöks. Fairlie och Robb (2009) jämför i sin artikel kvinnligt ägda företags framgång med manliga. De kommer fram till att anledningen till att kvinnliga företag har lägre överlevnadsgrad, lägre vinster, färre anställda och lägre aktivitetsgrad på marknaden, har att göra med de rollerna som humankapital

och finansiellt kapital, har. Kvinnliga företag är inte framgångsrika på grund av lägre startkapital och mindre humankapital som erhållits genom tidigare arbetserfarenheter inom samma bransch. Kvinnliga företagare arbetar också färre timmar och har dessutom andra mål för verksamheten, vilket påverkar resultatet.

Verheul, m.fl. (2009) jämför mäns och kvinnors arbetstid och vilka effekter det har på deras attityder och produktiviteten i företaget. Attityderna till arbetstid i nya företag är kopplade till uppstartsmotivation, benägenheten att ta risker och tillgång på andra inkomster. Arbetstidens omfattning relaterar till humankapital, finansiellt och socialt kapitaltillskott och förekomsten av entreprenadverksamhet. Studien konstaterar också att kvinnor investerar mindre tid i företaget än män, ofta på grund av att annan anställning behålls.

Aterido och Hallward-Driemeier (2011) undersöker i en artikel hur genus kan relateras till produktivitetsskillnader mellan företag. Studien är genomförd i sex länder i Afrika söder om Sahara. Det visar sig att omfattningen och betydelsen av skillnader i produktivitet har att göra med vilka kriterier som används för att klassificera företag. Om en definition om kvinnlig delaktighet i företagsägandet används, finns inga skillnader. Om däremot en snävare definition används som bygger på kontroll över beslutsfattande så ökar skillnaderna. Forskarna undersöker också vilka entreprenöriella karakteristika såsom utbildning, förvaltningsförmågor, erfarenheter och motivationen att vara företagare, som är högst korrelerade med hög produktivitet. Det finns skillnader men det kan inte förklara produktivitetsskillnader. Det som avgör mest är om företagen har en familjebakgrund inom företagarsbranschen.

How do female entrepreneurs perform? undrar Bardasi, m.fl. (2011). Studien har genomförts i tre utvecklingsregioner i Östeuropa och Centralasien, Latinamerika och södra Afrika. Det konstateras att företagsstorleken skiljer sig åt mellan kvinnliga och manliga företagare. Däremot skiljer det sig inte så mycket åt i termer av effektivitet och tillväxt. Skälen till att kvinnor ägnar sig åt mindre företag förklaras med att de startar företag inom branscher som är mindre per definition. När det gäller finansiering har inga diskrimineringar iakttagits vad gäller tillgång till finansiering, fast kvinnor väljer i mindre utsträckning att söka finansiering.

Estrin och Mickiewicz (2011b) undersöker vilka effekter institutioner har på kvinnors och mäns beslut att etablera nya företag. Det framgår av studien att kvinnor i lägre utsträckning än män ägnar sig åt entreprenöriell verksamhet i länder där den statliga sektorn är större. Men diskriminerande komponenter från institutioner mot kvinnor, speciellt restriktioner mot att lämna hemmet, gör det sannolikt svårare att ha företagsaspirationer i termer av tillväxt.

Bönte och Piegeler (2012) undersöker skillnader mellan män och kvinnor när det gäller konkurrenskraft. Studien är genomförd i 36 länder och visar på att individer som tycker om situationer där de kan tävla med andra har större preferens att vara självanställd (latent entreprenör) och de är troligen också mer benägna att ta steget att starta nya företag (nascent entrepreneurs). Men kvinnor är ofta mindre benägna att tävla än män och de är också mindre benägna att ta risker.

Åter lyfts frågan om att företagande kvinnor underpresterar jämfört med män, men menar Lee och Marvel (2014) detta samband är inte så enkelt som tidigare förmodats. I en studie i Korea undersöktes effekterna av tre företagskriterier: resurser, näringsgren och regionalt läge på företagsframgång. Resultaten visade att företag som startats av män hade större

fasta tillgångar, konkurrerade i högteknologiska tillverkningsindustrier och var ofta lokaliserade i tätbefolkade områden. Dessa karakteristiska är också positivt förknippade med såväl inhemsk som internationell företagsframgång.

Kort sammanfattning: Artiklarna visar att det är skillnad på kvinnor och män. Studierna som refereras i artiklarna försöker minska på skillnaderna genom att ställa andra frågor. De ger också förklaringar till varför kvinnors prestationsförmåga skiljer sig åt jämfört med män. De arbetar färre timmar, de är inte benägna att ta risker i samma utsträckning som män och de vill kunna kombinera familj och arbete. Varför får det inte finnas två olika slags business?

American Economic Review

Den första artikeln i *American Economic Review* (AER) som behandlar kvinnligt företagande tar oss till Indien och ställer frågan: *Do Traditional Institutions Constrain Female Entrepreneurship?* Field, m.fl. (2010) visar att traditionella och kastinstitutioner i Indien påtvingar kvinnor restriktioner som påverkar företagsverksamhet. Vidare framkom att det råder skillnader mellan olika religioner. Muslimska kvinnor möter flest restriktioner och bland hinduiska kvinnor är det de högre kasten som utövar mest kontroll av kvinnorna, något som minskar möjligheter till företagande.

Nästa artikel ställer frågan om rasdiskriminering eller könsdiskriminering kan urskiljas på kreditmarknaden för småföretagare. Asiedu, m.fl. (2012) visar att 50 procent av amerikanska småföretag ägs av minoriteter och kvinnor. Författarna klassificerar företagsägande i fem kategorier: svarta, spanska, asiater, amerikaner, vita kvinnor och vita män. Avslagen på låneansökningar var märkbart mycket högre för kvinnliga minoriteters företag än för företag som ägs av vita män. (41,6 procent mot 11, 5 procent) Graden av avslagen för företag som ägs av svarta var avsevärt mycket högre än för alla andra grupper. 66 procent av låneansökningar från svarta fick avslag. Svaret på den inledande frågan måste alltså bli; ja.

Mora och Davila (2014) konstaterar att färgade kvinnors företagande ökar i USA. Det finns nu flera kvinnliga företagare än manliga. Andelen spanska kvinnliga företagare ökade också mer än mäns företag. Många av dessa företag måste dock avslutas efter kort tid. Frågor som författarna ställer handlar om huruvida den politiska infrastrukturen är effektiv nog att promota dem att lyckas. De program som designats för att stötta dessa kvinnor har misslyckats, konstateras i artikeln.

Asiedu, m.fl. (2013) undersöker om kvinnliga företagare i södra Afrika är mer finansiellt begränsade än manliga. Eftersom kvinnligt företagande bidrar till hushållens välfärd och också till nationell output i afrikanska länder är det viktigt att ta reda på om det ligger till på det viset. Det framgår med tydlighet att företagsägarens kön utgör en viktig determinant för finansiella begränsningar i södra Afrika. Det framgår också att om företaget ägs av en person och är börsnoterat, är det mindre begränsat finansiellt än bolag som ägs av flera. Vidare konstateras att kvinnliga företag är mer finansiellt begränsade än manliga.

Kort sammanfattning: Vad är budskapet? Kvinnligt företagande motarbetas av religion, kultur, kapital och könsnormer. Hur ska detta förändras? Artikel efter artikel beskriver att kvinnor motarbetas och att de fungerar på andra sätt än män. De är avvikande medan männen är normen.

Entrepreneurship Theory and Practice

Tidskriften *Entrepreneurship Theory and Practice* (ETP) skall nu genomgås. Den första artikeln handlar om kvinnors benägenhet att starta eget. Langowitz och Minniti (2007) har i sin studie i 17 länder kommit fram till att förutom demografiska och ekonomiska variabler, har subjektiva perceptuella variabler avgörande inflytande på kvinnors benägenhet att starta eget och som också utgör skillnader mellan könen. Kvinnor tenderar att uppfatta sig själva och entreprenörskapet i sämre ljus än män.

Wilson, m.fl. (2007) undersöker i en studie relationen mellan kön, självförtroende och entreprenöriella intentioner bland tonåringar och vuxna studenter som studerar business administration. Det framkom att genuseffekter var liknande vad gäller självförtroende i båda grupperna. Det visade sig också att utbildningen om entreprenöriell självtillit påverkade kvinnorna mest.

Carter, m.fl. (2007) lyfter frågan om kvinnors företagande i relation till finansiering. Kvinnor som startar eget har både lägre nivåer av kapitalisering och lånefinansiering. Strukturella olikheter mellan kvinnoägda och manligt ägda bolag förklarar det mesta, dock inte allt. Förklaringar kan också sökas i termer av diskriminering vad gäller utbud eller efterfrågan och ovilja att ta risker. Resultatet visar också att genus spelar roll vid beslut om banklån. Lånehandläggarnas kön spelade också roll för vad som förhandlades om.

Manolova, m.fl. (2007) utgår från teorier om förväntan och socialpsykologi när de studerar olika effekter på mäns och kvinnors entreprenöriella humankapital och nätverkande, vad gäller förväntad tillväxt i en övergångsekonomi. Kvinnliga och manliga företagare i Bulgarien tillfrågades och det framkom att förväntad tillväxt bland män är tydligt och positivt associerat med råd från outsiders genom nätverkande. Bland kvinnor är tillväxtförväntan tydligt och positivt kopplat till upplevda förmåner sedan tidigare. Författarna menar, med stöd från socialpsykologiska teorier, att kvinnor har andra upplevelser av socialisation och därför föreställer de sig bolagets tillväxt annorlunda.

Gupta, m.fl. (2009) undersöker i en studie hur socialt konstruerade könsstereotyper om företagsamhet påverkar mäns och kvinnors företagsintentioner. Unga vuxna från tre länder tillfrågades och svaren var förväntade: företagaren är en man. Kvinnor och män skiljde sig dock inte åt vad gäller synen på sig själva som företagare.

Greene, m.fl. (2011) har kommit fram till att kvinnliga företagare har en positiv effekt på sina döttrar i så måtto att de fungerar som positiva rollmodeller. De hävdar också att den maskulina sociala konstruktionen av den manliga företagaren, signalerar att kvinnor inte passar in som företagare. De klargör att denna skillnad inte sitter i generna utan i socialt hämmande konstruktioner. Studien drar slutsatser utifrån life-span data och den analys de gör av den komplexa och mångfasetterade interaktionen mellan stereotyper och sociala roller, ger svar på vad som påverkar kvinnor att bli företagare.

Datta och Gailey (2012) redovisar en studie som genomförts i Indien, som handlar om kvinnokooperativ. Författarna pekar på vilken betydelse sociala entreprenöriella företag har för kvinnor i resursbegränsade och patriarkala miljöer i utvecklingsländer. Dessa företag kan hjälpa kvinnor till både ekonomisk och social egenmakt.

Davis och Shaver (2012) undersöker skillnader mellan män och kvinnor vad gäller intentioner för företagstillväxt. Unga män är speciellt angelägna om att företagen ska växa medan de som var mödrar i undersökningsgruppen uttryckte tillväxtambitioner mer frekvent än andra kvinnor.

Kort sammanfattning: Budskapet i denna tidskrift skiljer sig inte nämnvärt från de övriga. Kvinnor och män skiljer sig åt vad gäller synen på tillväxt men det sitter inte i generna. Det är inlärd könsroller som gör att förväntningar och självförtroende påverkar företagarnas ambitioner.

Frontiers of Entrepreneurship Research

Frontiers of Entrepreneurship Research (FER) har ett särskilt kapitel som heter Women Entrepreneurship. Därför är materialet rikligare i denna tidskrift än de övriga. Elam och Terjesen (2007) konstaterar att både mjuka (värderingar, attityder och förväntningar) och hårda (institutionaliserade normer och praktiker) kulturaspekter påverkar beslutet att starta eget. Forskarna har använt GEM data (Global Entrepreneurship Monitor) för att kunna jämföra mellan 13 länder. 8,5 procent av vuxna i världen är engagerade i entreprenöriella aktiviteter, men det varierar mycket vid jämförelser av länder och kön. I studien framkom att kvinnors anställningsförhållanden interagerar med personliga uppfattningar när det gäller beslutet att starta eget. Direkt effekt på beslutet hade ojämställda löneförhållanden, medan branschstruktur och tillgång till barnomsorg påverkade indirekt.

Alsos, m.fl. (2007) påvisar att könsskillnader är starkt relaterade till intentioner, planerande och nyföretagande. Självförtroende var starkt kopplat till intentioner och attityder till risktagande påverkade också beslutet att starta eget.

Valencia, m.fl. (2007) visar på att kvinnliga företagare som följer icke-ekonomiska mål inte nödvändigtvis försämrar företagets prestanda. I motsats till tidigare forskning stödjer resultaten idén att kvinnor som föredrar individuella eller sociala mål i sitt företagande lyckas just på grund av icke-ekonomiska mål. Entreprenöriell verksamhet hos kvinnor innebär att de får en ekonomisk fördel på samma gång som de lyckas väl med att få andra icke-ekonomiska vinster.

Manolova, m.fl. (2007) konstaterar att 30 procent kvinnor driver privata företag i USA. De har undersökt motiven för att starta eget för kvinnor och män och finner att män drivs av finansiella mål, själv-förverkligande och oberoende medan kvinnors starkaste motivationskraft är status.

Armstrong (2008) har undersökt vad som påverkar kvinnor och män att starta eget. Studien visar att kvinnor använder speciella kognitiva processer när de planerar att starta eget. De visade en större känsla av delaktighet i de nya satsningarna och en större sannolikhet att lyckas än männen. De var också beredda att i större utsträckning anstränga sig mer i processen att planera och starta eget.

Kim och Minniti (2008) undersöker den roll som privata investerare, så kallade änglar, har för företagande i olika länder och regioner. Det visar sig att kvinnor litar mer på informella kapitalkällor och skulder än män gör. Studien visar att kvinnliga investerare kan underlätta finansieringen för nystartade företag.

Warren-Smith och Martin (2008) konstaterar att i rurala områden är vikten av småskaligt företagande och självanställningar av stor betydelse. I studien kunde tre olika typer av rurala företagare i relation till tillväxt urskiljas. Den första utgörs av livsstilsföretagare vars fokus snarare låg på gemenskap och omsorgsåtaganden än på tillväxt. Den andra gruppen beskrivs som att deras företag växte utan att det var meningen. Den tredje gruppens mål var att växa så snabbt som möjligt. Alla grupper bidrog till ekonomisk hållbarhet. Grupp ett och två bidrog till socio-ekonomisk tillväxt, medan grupp tre bidrog med störst ekonomisk tillväxt.

Roomi och Acevedo (2008) redovisar en studie som förklarar hur kvinnor deltar i nätverk och grupper och hur de etablerar och upprätthåller sina kontakter. De visar också på vilka uppförandenormer som baseras på tillit och förpliktelser genom vilka de så småningom kan omvandla till användbara resurser, som bidrar till tillväxt och utveckling av deras företag. Det framkom att användandet av nätverk och interpersonella relationer hjälpte företagarkvinnor att få information, råd och idéer och även finansiella och humana resurser.

Jiang och Treichel (2008) hävdar att kvinnliga företagare möter många hinder för framgång speciellt när det gäller finansiering och när det gäller trovärdighet i samhället. Studien visar att socialt kapital och humankapital samt anseende påverkar företagssuccé. Vidare framkom att social kompetens förstärker dessa resurser ytterligare. En företagares sociala kompetens gör det möjligt för henne att uppleva de positiva effekterna av sina resurser. Studien visar på hur kvinnor kan övervinna de många utmaningar som de möter när de vill starta eget och växa.

Alsos, m.fl. (2009) pekar på kvinnors ökade företagande men menar att det som nu måste undersökas är den höga andelen som lägger ned sina företag. Det är från två håll detta har visat sig. Statistik har avslöjat att en oproportionerligt högre andel nya företag över de senaste 20 åren har misslyckats. Enkätdata har konsekvent visat att flera nya företag sannolikt ägs av kvinnor. Studien visar på att nedläggning av företag är högre bland kvinnor än bland män.

Roomi (2009a) beskriver att kvinnors situation i vissa islamska samhällen gör dem diskriminerade på grund av socio-kulturella värderingar och traditioner i religionens namn. Det är svårt med finansiering, konkurrensen mellan kvinnor och män är hård, deras marknadsandelar är låga och deras produktionsmedel är begränsade. Deras små tillgångar till nätverk och socialt kapital hindrar dem. Manliga familjemedlemmar kan vara behjälpliga med moraliskt stöd, nätverkande, teknisk utbildning, företagsutbildning, ledarskap och ett effektivt sätt att använda webbsidor och andra online försäljningsmetoder. Detta leder till att företagandet lyckas.

Gupta och Turban (2009) undersöker i en studie vilka effekter genusstereotyper har på utvärderingar av nya företagssatsningar. Det framkom att utvärderingar av nya företags-satsningar ofta är subjektiva och baseras på stereotypa könsföreställningar. Vidare har de funnit att sexism påverkar utvärderingarna negativt.

Roomi (2009b) undersöker, som många andra, varför kvinnliga företag inte utvecklas och växer som mäns företag. Han kommer fram till att det är byggandet och upprätthållandet av socialt kapital som har störst betydelse för ökning av antalet anställda och försäljningsökning. Däremot visar inte studien på någon signifikant inverkan på vinstutveckling.

Zimmerman och Jiang (2009) visar på att socialt kapital, humankapital och anseende är positivt relaterat till företagarsuccé för kvinnliga företagare. Social kompetens är också betydelsefull för ett lyckat företag och anses dämpa relationen mellan kapital och succé. När antalet och synligheten av kvinnliga företag ökar, kommer också deras betydelse för ekonomin att öka.

Robb och Watson (2010) konstaterar igen att kvinnliga företagare presterar sämre i en rad olika aspekter såsom intäkter, vinst, tillväxt och andelen nedläggningar. De menar vidare att studierna inte tagit hänsyn till storlek, risktagande och demografiska skillnader, varför resultaten kan vara missvisande.

Brush, m.fl. (2010) menar att teorier om skillnader mellan kvinnliga och manliga företagare är underutvecklade. Senare forskning pekar på att kvinnors socialisation leder dem till att uppfatta chanstagande annorlunda än män. Det saknas alltså genusensitiva teorier. En holistisk teori som tar hänsyn till att företagande är socialt inbäddat med ”fem M” har utvecklats: marknad (market), pengar (money), livskraft (management), moderskap (motherhood) samt meso och makromiljö. Resultaten visar på stora könsskillnader när det gäller föreställningar om marknaden, råd som ges, ledarskap och starta-eget finansiering.

Leung, m.fl. (2010) beskriver att normativa könsroller hindrar kvinnors företagande i Japan. Den moderna japanska genusnormen är ett system där männen finns i samhället och kvinnan i hemmet. Japanska kvinnor väger in genus som en del i sin affärsverksamhet. Det handlar endera om nödvändighet eller en möjlighet att utmana gränser för normativ kvinnlighet i den manliga affärsvärlden. Det kan dock vara en farlig väg att gå eftersom män äger tillgångar och makten att tillåta kvinnors lukrativa marknadsnischer och praktiker.

Koçak, m.fl. (2010) söker utforska hur turkiska och vietnamesiska kvinnliga företagens nätverkande och självkänsla påverkar deras möjligheter. Resultatet visar att kvinnor använder sina sociala nätverk för att utveckla sina företag. Socioekonomiska förändringar i Turkiet och Vietnam ger kvinnor flera möjligheter att starta eget. Socialt kapital spelar en stor roll i båda länder. Det ökar företagens tillgång till resurser.

Holmquist och Wetter (2010) undersöker i en studie det faktum att kvinnor har lägre tillgång till kapital och att de dessutom måste betala högre ränta på lånen. Det har förklarats med att kvinnliga företag inte ger så stor avkastning. En annan förklaring handlar om kvinnliga egenskaper, motvilja mot att ta risker och känslomässighet, något som uppfattas negativt inom affärsbranschen. Men menar forskarna, det är inga entydiga förklaringar till att kvinnor skulle diskrimineras. Resultatet av studien visar dock att kön har betydelse för hur företaget bedöms. Ansökningar av kvinnor dömdes hårdare och kriterierna var annorlunda.

Strohmeier, m.fl. (2010) menar att om individer har erfarenheter inom ett stort antal fält ökar chansen för att de ska bli entreprenörer. Mångsysslare är således mer benägna att starta eget, dvs. om de har haft olika yrken och genomgått olika slags utbildningar. Kan detta vara förklaringen till att kvinnor är mindre benägna att starta eget än män, under forskarna. I Tyskland där studien har genomförts visar det sig att kvinnor i mindre utsträckning är mångsysslare än män och det förklarar det lägre antalet kvinnliga företag, menar de.

Grace Kim (2010) tar fasta på att andelen kvinnliga företagare ökar, men att deras möjligheter att få finansiering är lågt. Samtidigt visar andra studier på att företag som ägs av kvinnor ofta misslyckas. I den studie som redovisas i artikeln undersöks huruvida uthållighet och långsiktighet går att omsätta till finansiell succé. Långsiktighet och uthållighet ger effekt genom upprepade ansökningar och de som får finansiellt stöd visar sig var mer kreditvärdiga än män.

Godesiabois och Keifer (2011) upprepar tesen att kvinnliga företagare har svårare att få riskvilligt kapital. Riskvilligt kapital investeras i tillväxtbolag med växande marknad där kvinnliga företagare inte befinner sig. Den studie som redovisas integrerar två relaterade linjer; kvinnliga företagens tillgång till likvärdig finansiering och sociala nätverks inflytande på riskvilliga investeringsbeslut. Det är skillnad på kvinnliga nätverk och de erhåller finansiering i mindre utsträckning.

Estrin och Mickiewicz (2011a) visar på att kvinnor i mindre utsträckning än män ägnar sig åt entreprenöriell verksamhet i länder där statssektorn är större. Däremot har inte rättsstaten könsspecifika effekter. Institutionell diskriminering mot kvinnor, frihetsrestriktioner och våld minskar kvinnliga företagsambitioner.

Sharon Simmons (2011) konstaterar, som många andra, att kvinnliga företag startar med lägre finansiering vilket har sin grund i trångsynta stereotyper eller diskriminering. Hon undersöker i en studie vikten av att omfattas av en nedläggningsstrategi, d.v.s. utveckling, vinst eller konkurs. Nedläggningsstrategier har betydelse eftersom tillväxt är ett frivilligt val och kvinnor har en klar uppfattning om kostnader och vinster och de fattar välunderbyggda beslut om förhandlingseftergifter.

Arshed och Carter (2011) undersöker på vilka sätt och i vilken utsträckning kvinnor drar nytta av tillgången på företagspolitiska åtgärder. Vidare studeras huruvida beslutsfattare tar hänsyn till kvinnor när de formulerar företagspolitik. Resultatet visar att några personer som är involverade i utformningen av företagspolitiken tror på betydelsen av kvinnligt företagande, men de saknar legitimitet inom regeringen. Kvinnligt företagande tas inte hänsyn till när könssensitiva åtgärder formuleras.

Valencia, m.fl. (2011) beskriver att familjen spelar stor roll för kvinnor när de beslutar om att starta eget, eftersom den är kvinnors stöttepelare. Den kan således utgöra både en motivation men också ett hinder. Kvinnor strävar efter mål som är relaterade till dem själva, familjen och den roll de spelar i samhället, snarare än ekonomiska.

Simmons och Wiklund (2011) frågar sig om kvinnor är motståndskraftiga mot stigmat som företagsmisslyckande utgör. Resultatet visar att kvinnor inte upplever ett stigmatiserande utan de är beredda att ta upp företagsverksamhet igen. De har lärt sig av misstagen och kan gå vidare.

Nikina, m.fl. (2012) har undersökt vilken påverkan maken till kvinnliga företagare har. Lanseringen av ett företag av kvinnan i familjen kan minska eller stärka makens roll som ledare eller familjeförsörjare beroende på vilka könsroller som makarna har. Hans vilja att omfattas av stöttarroll till hustrun förbättrade äktenskapet.

Elam, m.fl. (2012) beskriver en studie som hämtar data från 52 länder. Forskarna undersöker värderingsmotiven för ekonomiska, sociala och miljömål ur ett genusperspektiv. Den ekonomiska synen på företagande har varit huvuddrivkraft. På senare tid har dock sociala mål och miljömål blivit mer betydelsefulla. Det är kvinnorna som i högre utsträckning fokuserar på icke-monetära mål och drivkrafter i sina företag. Resultatet visar att manliga företagare värderar ekonomiska värden signifikant högre än kvinnor. Kvinnliga företagare, å andra sidan, skattar sociala värden signifikant högre än män. Både män och kvinnor intresserar sig för miljöfrågor.

Kovalainen, m.fl. (2012) har funnit att unga, högutbildade kvinnor som inte är nöjda med sina nuvarande anställningar ser företagande som ett attraktivt alternativ om de hotas av avsked. De baserar också sina resultat på tidigare forskning om könsspecifik segregering av arbetsmarknaden och kunskapen om vikten av de tidiga karriärvägarna som företagande erbjuder.

Mian, m.fl. (2013) menar att företagandet när det gäller ekonomisk utveckling har blivit alltmer livsviktig. Forskarna i den refererade studien har undersökt länder som Iran, Pakistan och Turkiet som alla är medlemmar i The Economic Cooperation Organization (ECO) och som delar gränser och uppvisar likheter vad gäller kulturella, religiösa och

traditionella värderingar. De menar att kvinnligt entreprenörskap kan utgöra ett viktigt redskap för dessa länders jämställdhetssträvanden och bemyndigandet av kvinnor. Analysen av data visar på att kön, inkomst, utbildning och ålder är de viktigaste predikatorer för företagsverksamhet. Äldre kvinnor kommer sannolikt inte att bli företagare, kvinnor med högre inkomster kommer att kunna driva företag och de som innehar högt humankapital såsom utbildning kommer att kunna starta eget.

Riding, m.fl. (2013) redovisar en studie om i vilken utsträckning kön har någon betydelse för huruvida ett nytt företag kommer att växa. Kvinnliga företag visar inte tillväxt som manligt ägda företag. Även om kvinnliga företag är välskötta så växer de inte beroende på storlek och resurseffektivitet. Därför kommer inte kvinnliga företagare inte heller att exportera i någon större utsträckning.

Meek och Sullivan (2013) undersöker och har funnit att kvinnliga och manliga företagare skiljer sig åt när det gäller åtskilliga relationsorienterade, icke ekonomiska resultat av företagande medan det inte skiljer sig åt när det gäller traditionella ekonomiska resultat. Kvinnor är alltså i lika hög grad intresserade av ekonomiska resultat, men skiljer sig signifikant åt när det gäller icke-ekonomiska resultat som förtroende och tillfredsställelse med affärspartners och klienter. Kvinnorollen bekymrar sig mer om andra, är mer altruistisk och mer hjälpsam. Män och kvinnor uppskattar alltså inte samma resultat av företagandet.

Zolin och Watson (2013) konstaterar att om variabler som storlek, risktagande och demografiska skillnader kontrolleras så är det ingen skillnad på kvinnors och mäns prestanda. Den studie som redovisas i denna artikel har genomförts i Australien och utgör en replikstudie på en undersökning som genomförts i USA. Den nya studien finner heller ingen skillnad på manliga och kvinnliga resultat av företagandet. Att kvinnor skulle underprestera är alltså en myt. De anser att det är av vikt att detta belyses eftersom det kan leda till olämpliga policybeslut och än mer viktigt till att avskräcka kvinnor från att starta eget. Artikeln avslutas med ett citat av Ahl (2006, s. 604) som säger att skillnaderna inom könet är mycket större än mellan könen.

Kort sammanfattning: Det som kommit fram i dessa artiklar är att beroende på hur framgång definieras och mäts så kommer skillnaderna på mäns och kvinnors företagande att variera. Studierna visar också på att de kvinnliga företagarna inte är någon homogen grupp. Tvärtom! De startar sina företag av olika anledningar, de ser på kombinationen familj och företag på olika sätt och de ser på ekonomisk vinning på olika sätt. Beroende på hinder för egenmakt i olika kulturer och religioner begränsas kvinnor. Finansieringen varierar och de hindras oftare än män att få tillgång till riskkapital. De lägger också ner företagen i större utsträckning än män.

2.1 Kvinnors företagande: Mål eller medel?

Är kvinnors företagande att uppfatta som mål eller medel? Denna fråga ställs i en antologi; forskning om kvinnors företagande som finansierats av Vinnova. Det slutfördes under våren 2011 och presenterar forskning i tio forskningsprojekt med olika inriktningar. Programmet syftade till att både förnya forskningen och öka kunskapen om kvinnors företagande och att befrämja den (Blomberg, m.fl., 2011). Ett önskemål om att öka sysselsättningen men också bidra till bättre villkor för kvinnliga företagare var ett av motiven.

Vinnova menade att uppdraget att främja kvinnors företagande också innebar ekonomisk tillväxt och ökad jämställdhet inom näringslivet².

I kapitel ett beskrivs välfärdsstatens, marknadens och politikens förändringar över tid. En förskjutning har skett i inställningen till statens roll. I och med Sveriges inträde i EU har privatiseringar, nya former för samverkan och marknadsorienterade lösningar på samhällsfrågor skett. Omvandlingen av den offentliga sektorn och en politisk diskussion om hushållsnära tjänster visar en del av dessa förändringar.

Kvinnan har trots flera reformer tilldelats och behållit positionen som underordnad gentemot mannen, både ekonomiskt och socialt. Kommunaliseringen som ägde rum från efterkrigstiden fram till 1980-talet handlade om hur välfärden skulle organiseras på bästa sätt. Tillväxt och full sysselsättning blev en realitet och stark expansion ledde till arbetskraftsbrist och arbetskraftsinvandringen främst till industrin kom igång. Kvinnorna slussades till den offentliga sektorn.

Tjänstesektorn ökade både inom den offentliga och den privata sektorn. Kvinnan sågs som en arbetskraftsreserv och här gällde det att förbättra kvinnans möjligheter och att mobilisera kvinnan genom att ändra i regelsystemen. Moderskapspenning, moderskapsförsäkring och skydd för inkomstbortfall för yrkesarbetande kvinnor reglerades. Tvåförsörjarmodellen blev allt vanligare och sedan särbeskattningsreformen infördes år 1971 blev den än vanligare. Beslut om dagisutbyggnad år 1973 var en annan viktig åtgärd.

Flera senare reformer gick i företagsamhetens riktning. Slopande av gåvo- och arvsskatt, RUT-avdrag, barnomsorgsavgift, minskat regelkrångel och förändringar i trygghetssystemen skulle underlätta för kvinnorna att skapa nya företag. Jämställdhetsreformerna blev ett medel för att gynna företagande och tillväxt. Men samtidigt framhäver vissa att just tillväxt och ökad konsumtion är roten till finanskriser, klimatförändringar, miljöproblem och lokal utslagning av vissa befolkningsgrupper. Det är snarare kvinnornas syn på tillväxt som borde inkluderas. Enligt Maud Olofsson behöver kvinnor hjälp i hemmen av ”andra” kvinnor så att företag kan starta. Därför är lagen om valfrihet inom vård, skola och omsorg, apoteksmonopolets avskaffande, etableringsfrihet inom primärvården, hushållsnära tjänster och barnomsorgsavgiften viktiga reformer, för att främja kvinnliga företagare.

I kapitel ett beskriver Jonatan Svanlund (2011) kvinnligt företagande alltsedan 50-talet. I och med samhällets förvandling från ett traditionellt industrisamhälle till ett tjänstesamhälle under 1970-talet, minskade tillväxttakten (Svanlund, 2011). Även inom byggnadsbranschen och jordbruket föll sysselsättningsgraden inom materiell produktion till immateriell produktion, dvs. tjänstesektorn ökade. Mellan 1970 och 1990 ökade kvinnligt företagande generellt inom alla sektorer. Sedan 1980 stod tjänstesektorn för ökningen av företagandet vilket även fortsatte under 1990-talet och framåt. Under samma period steg sysselsättningen inom den offentliga sektorn och var i början av 90-talet större än industrin i termer av andelen sysselsatta. Sedan skedde en nedgång av kvinnligt företagande inom industrin.

Blomberg, m.fl. (2011) har studerat och redovisar jämställdhet i relation till kvinnors företagande. Kvinnor som arbetskraftsreserv förvandlades under 90-talet till företagareserv i samband med avregleringen av den offentliga sektorn. Från politikhåll talades om sysselsättning medan man från näringslivet talade om lönsamhet, karriär och inflytande. Kvinnors företagande benämndes helst i samband med självförverkligande och personligt

² Programmet Forskning om kvinnors företagande presenteras på www.vinnova.se.

engagemang snarare än pengar och makt. Jämställdhetsbegreppet fylldes med olika innehåll, beroende på vem som hade ordet. Det handlade dock ofta om kvantitet: fler kvinnor som företagare, fler kvinnor i styrelser etc. Mona Hedfeldt (2011) har undersökt på vilket sätt företagande kvinnor ges utrymme i tre svenska strukturfondsregioner. I programtexterna fokuseras nyföretagande och ingenting sägs om redan existerande företag. Särskilt stöd ska ges till kvinnorna, exempelvis särskild rådgivning och särskilda aktiviteter. Vidare skall ambitionen att skapa positiva attityder till företagande öka. Kvinnor ses således som potentiella företagare och ökat företagande gynnar regionen. Det är alltså kvinnors icke-företagande som är problemet. Kvinnor ses alltså som imaginära företagare. De skulle kunna bli företagare. Företagande kvinnor behandlas som objekt.

Strömberg och Wennberg (2011) belyser i sitt kapitel hur kvinnors företagande kan analyseras mot bakgrund av hur subventioner, socialförsäkringar och familjepolitik utformas i relation till oavlönat och avlönat hushållsarbete. De har ur ett genusperspektiv satt in kvinnors livssituation i interaktionen mellan välfärdssystem och företagande. Etableringen av hushållsnära företag verkar vara kopplat till vad som sker inom ramen för den offentliga sektorn. Här diskuteras risken med att subventionera olika näringar eftersom det delvis utgör en osäkerhet om huruvida det kommer att fortgå. Frågor om huruvida ökningen av kvinnligt företagande gynnar jämställdhetssträvanden väcks också. Kvinnors företagande gäller inte endast tillkomst av arbetstillfällen utan måste också sättas in i ett större samhälleligt sammanhang.

Sundin och Tillmar (2011) har studerat kvinnors företagande i spåren av den offentliga sektorns omvandling. De skapade marknaderna är inte enkla att nå och inte enkla att överleva på. De kvinnliga informanterna i studien menar att kvaliteten på det som produceras är hög på grund av att de känner personligt ansvar. De priser som sätts av kommunen anses vara för låga, i det här fallet priset på de matleveranser de tillhandahåller. Även städning har åsatts för låga priser. Offentlig sektors omvandling skapade inte bättre villkor för kvinnor som företagare. Paradoxalt har hemtjänstverksamheten maskuliniserats. Det är kvinnor som utför jobben medan männen äger företagen. De drivs med effektivitets- och vinstideal, medan de små företagen som leds av kvinnor drivs av omsorgslogik.

Bjursell och Melin (2011) undersöker betydelsen av förebilder för kvinnliga företagare. De ställer sig frågande till om enskilda möten kan bidra till förändring av strukturella mönster i samhället. De menar att både män och kvinnor kan vara förebilder. En viktig slutsats de drar är att företagande kvinnor upplever att de blir betraktade som förebilder och många är engagerade i att försöka få flera kvinnor att bli företagare. De menar vidare att avsaknad av förebilder skulle riskera att förvandla frågan till ett icke-problem. Hur kvinnors företagande och företagande kvinnor presenteras har betydelse för om det sker en bekräftelse eller omtolkning av existerande samhällsstrukturer.

Anxo, m.fl. (2011) har undersökt huruvida kvinnors företagande i Sverige verkar utgöra en strategi för att kombinera arbetsliv och familjeliv. När det gäller kvinnors engagemang i arbetslivet så minskar det om barn och då särskilt småbarn finns i familjen. Företagande kvinnor däremot minskar inte sin arbetstid när barnen kommer. Forskarna menar att om syftet med policyåtgärder är att öka företagande bland kvinnor så bör åtgärder som minskar gapet mellan företagarnas och de anställdas socialförsäkringsvillkor sättas in. År 2010 föreslog regeringen ett antal reformer för egenföretagare. Ändringar i arbetslöshetsförsäkringen är tänkta att skapa större säkerhet för egenföretagarna, eftersom en företagare under de två första åren som egenföretagare kan räkna med att arbetslöshetsersättningen baseras på den inkomst som individen hade innan hon blev egenföretagare. Ändringen av

sjukförsäkringen innebär ett mer generellt skydd för egenföretagarna. Förändringen av föräldraförsäkringen innebär en mer jämställd behandling av anställda och företagare. Inkomstkompenseringen för vård av sjukt barn har höjts för egenföretagarna.

Helena Ahl (2011) har jämfört kvinnors företagande i USA och Sverige. För att kunna jämföra detta måste skillnaderna i välfärdsstaten utformning tas hänsyn till. Företagande är ett arbetsmarknadsbeteende som kan användas som ett sätt att förena omsorgsansvar och försörjning. Kvinnors företagande kan således ses som ett svar på välfärdsstatens konstruktion. Den största skillnaden mellan dessa länder när det gäller kvinnors företagande är familjepolitiken. Det är endast de allra fattigaste som får subventionerad barnomsorg i USA. Det är dyrt med privat barnomsorg och därför måste kvinnor ha en välbetald anställning för att ha råd. Lagstadgad mammaledighet på 12 veckor finns, men den är obetald. Det betyder att kvinnor väljer eget företagande framför anställning för att kunna kombinera barn och arbete. I Sverige är mönstret det motsatta. Där spelar det ingen roll för valet att starta eget eller att vara anställd. Tillgång till barnomsorg med låg kostnad finns i båda fallen. Däremot är det bättre för en mamma som nyss fött barn att vara anställd eftersom hon kan ta ut en lång föräldraledighet, vilket inte är så lätt som egenföretagare.

Det finns en risk, menar Ahl, att särskilt stödja kvinnor eftersom det kan uppfattas som att kvinnor är annorlunda och att de har andra behov. De är svagare och de saknar självförtroende. Den outtalade normen för företagaren är det motsatta. Program som enbart riktar sig till kvinnor befäster därigenom den rådande genusordningen. Politik för kvinnors företagande kan ses som en del i det nyliberala projektet. Det är främst kvinnor som blir arbetslösa när den offentliga sektorn dras ned och det är kvinnor som förväntas starta och driva en del av de nya utförarföretagen. Det betyder knappast att kvinnorna kommer att åtnjuta mer makt, pengar och inflytande. Det är upp till kvinnan själv att bli sin egen lyckas smed. Det innebär att kollektiva, strukturella och skattefinansierade lösningarna fått ge vika för det individuella. I diskussionen om kvinnligt företagande nämns inte fördelning av makt mellan kvinnor och män och fördelning av det reproduktiva arbetet mellan kvinnor och män i hemmet, på marknaden och inom den offentliga sektorn. När välfärdsstaten flyttar en del av det reproduktiva arbetet från staten till marknaden, hemmet eller det civila samhället läggs ansvaret på kvinnorna. Kvinnorna ska försörja sig själva och andra genom att starta eget, det är kvinnorna som ska bidra mer med ekonomisk tillväxt och kvinnor som ska ta ansvar för hemarbetet. Kvinnor som är otillräckliga ska ändra på sig, medan män inte berörs. Det ökar knappast jämställdheten utan befäster den manliga normen.

3 Sammanfattande diskussion

Vad är specifikt med kvinnligt företagande enligt de studier som redovisats i dessa artiklar?

Det kvinnliga företagandet ökar i många länder. Kvinnor startar små företag eller familjeföretag för att både kunna arbeta, få en inkomst men också för att få livspusslet att gå ihop. De är inte i första hand intresserade av att skapa sig en förmögenhet och inte heller i första hand att utöka företaget. De vill snarare att de ska kunna ansvara för barnen och familjen jämte företagandet. De vill inte heller ta onödiga, ekonomiska risker.

Begreppen omsorgsrationalitet och teknisk rationalitet samt metaforen om kvinnlig natur och manlig kultur lyser igenom i dessa artiklar. Omsorg om de sina, familj och hem, kan relateras till den flexibilitet som småföretagande erbjuder. Marknaden har per definition ekonomisk koppling och den har manliga konnotationer. Hur ska kvinnor kunna konkurrera inom denna sektor?

Kvinnligt företagande ökar inom alla ekonomier, men av olika skäl. Kvinnornas motiv rör sig dock ofta omkring möjligheten att kombinera familj och arbete. Det är svårare att inneha en anställning med fasta arbetstider om också ansvar för hem och familj ska utövas. Flexibilitet och kontroll över sin tid är motiv som brukar anges. Samtidigt kritiserar olika forskarstudier det faktum att kvinnor blir osynliggjorda men också att de personifierar genus genom sitt agerande. Några menar att kriterierna för bedömning av företagande inte bör vara lika som för manliga företag. Att exempelvis tjäna stora pengar på sitt företagande är inte en nödvändighet för kvinnor.

Kvinnor blir företagare av olika skäl, på samma sätt som män. Kvinnors motiv skiljer sig dock åt på en rad punkter om jämförelsen görs med män. Varför detta är ett problem kan man fråga sig. Nätverk för kvinnliga företagare har framförallt betydelse vid etableringen av företaget, då osäkerheten är som störst. Betydelsen av extern finansiering är självklar, men även andra faktorer spelar roll när beslutet om etableringen av ett företag fattas. Alla redovisar att det kvinnliga företagandet ökar över hela världen och att det har betydelse i både utvecklingsekonomier och utvecklade ekonomier. Det bidrar till ett nyskapande, det löser arbetslöshetsproblem och det bidrar till familjens försörjning.

Det är skillnad på kvinnor och män. Vissa studier som refereras i artiklarna försöker minska på skillnaderna genom att ställa andra typer av frågor. De ger också förklaringar till varför kvinnors prestationsförmåga skiljer sig åt jämfört med män. De arbetar färre timmar, de är inte benägna att ta risker i samma utsträckning som män och de vill kunna kombinera familj och arbete. Det tycks som om definitionen av företagande skulle behöva problematiseras och modifieras.

Kvinnligt företagande motarbetas av religion, kultur, kapital och könsnormer. Hur ska detta kunna förändras? Artikel efter artikel beskriver att kvinnor motarbetas på grund av att de fungerar på andra sätt än män. De är avvikande. Männens är normen. Kvinnor och män skiljer sig också åt vad gäller synen på tillväxt men det sitter inte i generna, konstateras. Det är inlärd könsroller som gör att förväntningar och självförtroende påverkar företagarnas ambitioner.

Beroende på hur framgång definieras och mäts så kommer skillnaderna på mäns och kvinnors företagande att variera. Flera studier visar också på att de kvinnliga företagarna inte är någon homogen grupp. Tvärtom! De startar sina företag av olika anledningar, de ser

på kombinationen familj och företag på olika sätt och de ser på ekonomisk vinning på olika sätt. Beroende på hinder för egenmakt i olika kulturer och religioner begränsas kvinnor. Finansieringen varierar och de hindras oftare än män att få tillgång till riskkapital. De lägger också ner företagen i större utsträckning än män.

Det faktum att jämförelser görs mellan mäns och kvinnors företagande i den forskning som redovisats i dessa tidskrifter, visar att man utgått från företagandet som maskulint. Forskningen utgår från en förutbestämd norm om hur företaget ska skötas och vilka drivkrafter som ska utmärka det. Forskarna har inte problematiserat vilka antaganden de utgått ifrån och inte heller begrepp som tillväxt och vinster. De är i förväg definierade och har tagits för givna. Vilka resultat hade dessa forskningsstudier fått om de utgått från en definition som beskrivit det kvinnliga företagandet som norm? Hur hade jämförelsen med männen då utfallit? Då hade männen blivit avvikare som i första hand bedömer ekonomisk tillväxt som drivkraft. Kvinnorna hade framstått som den småskaliga företagaren som värnar om sina kunder, sina anställda och sin familj.

Referenser

A-B

- Achtenhagen, L. och Walter, F. (2011): 'Surfing on the ironing board' – the representation of women's entrepreneurship in German newspapers. *Entrepreneurship & Regional Development* 23(9–10), s 763–786.
- Adkins, C.L., Samaras, S.A., Gilfillan, S.W. och McWee, W. (2013): The Relationship between Owner Characteristics, Company Size, and the Work–Family Culture and Policies of Women-Owned Businesses. *Journal of Small Business Management* 51(2), s 196–214.
- Ahl, H. (2011): Politik för kvinnors företagande i Sverige och USA. I Blomberg, E., Hedlund, G. och Wottle, M. (Red) *Kvinnors företagande: mål eller medel*. SNS Förlag, Stockholm.
- Ahl, H. och Nelson, T. (2015): How policy positions women entrepreneurs: A comparative analysis of state discourse in Sweden and the United States. *Journal of Business Venturing* 30, s 273–291.
- Al-Dajani, H. och Marlow, S. (2010): Impact of women's home-based enterprise on family dynamics: Evidence from Jordan. *International Small Business Journal* 28(5), s 470–486.
- Alsos, G.A., Bruyneel, S. och Carter, S. (2007): Gender differences in entrepreneurial intentions and business start-up activities (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 27(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Alsos, G.A., Carter, S. och Ljunggren, E. (2009) Gender differences in rates of business exit: evidence from a longitudinal study (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 29(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Amine, L.S. och Staub, K.M. (2009): Women entrepreneurs in sub-Saharan Africa: An institutional theory analysis from a social marketing point of view. *Entrepreneurship & Regional Development: An International Journal* 21(2), s 183–211.
- Anxo, D., Ericson, T. och Mångs, A. (2011): Kvinnors företagande – en strategi för att lösa livspusslet? I Blomberg, E., Hedlund, G. och Wottle, M. (Red) *Kvinnors företagande: mål eller medel*. SNS Förlag, Stockholm.
- Armstrong, C. (2008): Gender, entrepreneurial abilities, and perceived new venture risk (interactive paper). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 28(8), Chapter VIII, Women entrepreneurship.
- Arshed, N. och Carter, S. (2011): The effect of enterprise policy on female business ownership: an institutional perspective (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 31(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Asiedu, E., Freeman, J., Nti-Addae, A., (2012): Access to Credit by Small Businesses: How Relevant is Race, Ethnicity and Gender? *American Economic Review: Papers and Proceedings* 102 (3), 532-537.

- Asiedu, E., Kalonda-Kanyama, I., Ndikumana, L. och Nti-Addae, A. (2013): Access to Credit by Firms in Sub-Saharan Africa: How Relevant is Gender? *American Economic Review: Papers & Proceedings* 103(3), s 293–297.
- Aterido, R. och Hallward-Driemeier, M. (2011): Whose business is it anyway? Closing the gender gap in entrepreneurship in Sub-Saharan Africa. *Small Business Economics* 37, s 443–464.
- Bardasi, E., Sabarwal, S. och Terrell, K. (2011): How do female entrepreneurs perform? Evidence from three developing regions. *Small Business Economics* 37, s 417–441.
- Becker-Blease, J.R. och Sohl, J.E. (2007): Do women-owned business have equal access to angel capital? *Journal of Business Venturing* 22, s 503–521.
- Bjursell, C. och Melin, L. (2011): Förebilder för kvinnor i familjeföretag – var finns de? I Blomberg, E., Hedlund, G. och Wottle, M. (Red) *Kvinnors företagande: mål eller medel*. SNS Förlag, Stockholm.
- Blomberg, E., Waldemarson, Y. och Wottle, M. (2011): Jämställt företagande 1990–2010. I Blomberg, E., Hedlund, G. och Wottle, M. *Kvinnors företagande: mål eller medel*. SNS Förlag, Stockholm.
- Blomberg, E., Hedlund, G. och Wottle, M. (2011) *Kvinnors företagande: mål eller medel*. SNS Förlag, Stockholm.
- Blomberg, E., Hedlund, G. och Wottle, M. (2011): Inledning: stat, marknad, familj och individ. I Blomberg, E., Hedlund, G. och Wottle, M. (Red) *Kvinnors företagande: mål eller medel*. SNS Förlag, Stockholm.
- Brush, C.G. (2010): Gender embeddedness of women entrepreneurs: an empirical test of the 5 “m” framework (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 30(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Bönte, W. och Piegeler, M. (2012): Gender gap in latent and nascent entrepreneurship: driven by competitiveness. *Small Business Economics* 41, s 961–987.
- C-D**
- Carter, S., Mwaura, S., Ram, M., Trehan, K. och Jones, T. (2015): Barriers to ethnic minority and women’s enterprise: Existing evidence, policy tensions and unsettles questions. *International Small Business Journal* 33(1), s 49–69.
- Carter, S., Shaw, E., Lam, W. och Wilson, F. (2007): Gender Entrepreneurship, and Bank Lending: The Criteria and Processes Used by Bank Loan Officers in Assessing Applications. *Entrepreneurship Theory and Practice* 31(3), s 427–444.
- Cetindamar, D., Gupta, V.K., Karadeniz, E.E. och Egrican, N. (2011): What the numbers tell: The impact of human, family and financial capital on women and men's entry into entrepreneurship in Turkey. *Entrepreneurship & Regional Development* 24 (1–2), s 29–51.
- Coleman, S. (2007): The Role of Human and Financial Capital in the Profitability and Growth of Women-Owned Small Firms. *Journal of Small Business Management* 45(3), s 303–319.

- Collins, J. och Low, A. (2010): Asian female immigrant entrepreneurs in small and medium-sized businesses in Australia. *Entrepreneurship & Regional Development* 22(1), s 97–111.
- Datta, P. B. & Gailey, R. (2012): Empowering Women Through Social Entrepreneurship: Case Study of a Women's Cooperative in India. *Entrepreneurship Theory and Practice* 36(3), s 569–587.
- Davis, A.E. och Shaver, K.G. (2012): Understanding Gendered Variations in Business Growth Intentions Across the Life Course. *Entrepreneurship Theory and Practice* 36(3), s 495–512.
- Dawson, C. och Henley, A. (2015): Gender, Risk, and Venture Creation Intentions. *Journal of Small Business Management* 53(2), s 501–515.
- Duberley, J. och Carrigan, M. (2012): The career identities of 'mumpreneurs': Women's experiences of combining enterprise and motherhood. *International Business Journal* 31(6), s 629–651.
- E-G*
- Eddlestone, K.A. och Powell, G.N. (2008): The role of gender identity in explaining sex differences in business owners' career satisfier preferences. *Journal of Business Venturing* 23, s 244–256.
- Elam, A. och Terjesen, S. (2007): Institutional logics: gender and business creation across gem countries. *Frontiers of Entrepreneurship Research* 27(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Elam, A., Hechavarria, D., Ingram, A.E., Terjesen, S. och Justo, R. (2012): Gender preferences for economic, social, and environmental value creation goals (interactive paper) *Frontiers of Entrepreneurship Research* 32(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Estrin, S. och Mickiewicz, T. (2011a) Institutions and female entrepreneurship (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 31(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Estrin, S. och Mickiewicz, T. (2011b): Institutions and female entrepreneurship. *Small Business Economics* 37, s 397–415.
- Fairlie, R.W. och Robb, A.M. (2009): Gender differences in business performance: evidence from the Characteristics of Business Owners survey. *Small Business Economics* 33, s 375–395.
- Field, E., Jayachandran, S. och Pande, R. (2010): Do Traditional Institutions Constrain Female Entrepreneurship? A Field Experiment on Business Training in India. *American Economic Review: Papers & Proceedings* 100, s 125–129.
- Fielden, S.L. och Hunt, C.M. (2011): Online coaching: An alternative source of social support for female entrepreneurs during venture creation. *International Small Business Journal* 29(4), s 345–359.
- Garcia, M-C.D. och Welter, F. (2011): Gender identities and practices: Interpreting women entrepreneurs' narratives. *International Small Business Journal* 31(4) 384–404.

- Godesiabois, J. och Keifer, K. (2011): Girls just wanna have funds: Venture capital, social capital and the funding of women-led businesses. (Summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 31(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Greene, F.J., Han, L. och Marlow, S. (2011): Like Mother, Like Daughter? Analyzing Maternal Influences Upon Womens' Entrepreneurial Propensity. *Entrepreneurship Theory and Practice* 37(4), s 687–711.
- Gupta, V.K. och Turban, D.M. (2009): The effect of gender stereotypes on evaluation of new entrepreneurial ventures (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 29(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Gupta, V.K., Turban, D.B., Wasti, S.A. och Sikdar, A. (2009): The Role of Gender Stereotypes in Perceptions of Entrepreneurs and Intentions to Become an Entrepreneur. *Entrepreneurship Theory and Practice* 33(2), s 397–417.
- Gutiérrez, P.R., Fuentes Fuentes, M. och Ariza, L.R. (2014): Strategic Capabilities and Performance in Women-Owned Businesses in Mexico. *Journal of Small Business Management* 52(3), s 541–554.

H-K

- Hamilton, E. (2013): The discourse of entrepreneurial masculinities (and femininities). *Entrepreneurship & Regional Development* 25(1–2), s 90–99.
- Hampton, A.; Cooper, S., och McGowan, P. (2009): Female Entrepreneurial Networks and Networking Activity in Technology-based Ventures. An Exploratory Study. *International Small Business Journal* 27(2), s 193–214.
- Hedfeldt, M. (2011): Verkliga och imaginära företagande kvinnor. I Blomberg, E., Hedlund, G. och Wottle, M. (2011) *Kvinnors företagande: mål eller medel*. SNS Förlag, Stockholm.
- Holmquist, C. och Wetter, E. (2010): Stereotype spillover: does gender impact perceived venture risk and viability? (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 30(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Jiang, C. X. och Treichel, M.Z. (2008): Women entrepreneurs strategies to acquire and build legitimacy in the startup and growth of the business (interactive paper). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 28(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Jones, S. (2014): Gendered discourses of entrepreneurship in UK higher education: The fictive entrepreneur and the fictive student. *International Small Business Journal* 32(3), s 237–258.
- Kim, G. (2010): Women entrepreneurs: does perseverance matter? (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 30(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Kim, G. och Minniti, M. (2008): A gender perspective on family, friends, and fools (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 28(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.

- Koçak, A., Phan, A.T. och Edwards, V. (2010): Role of social capital and self-efficacy in opportunity recognition of female entrepreneurs: insights from Turkey and Vietnam (Summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 30(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Kovalainen, A., Stenholm, P. och Heinonen, J. (2012): Changing jobs, changing entrepreneurship – Young highly educated women in search of perfect place through entrepreneurship (Interactive paper). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 32(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- L-N*
- Langowitz, N. och Minniti, M. (2007): The Entrepreneurial Propensity of Women *Entrepreneurship Theory and Practice* 31(3), 341–364.
- Lee, I.H. och Marvel, M.R. (2014): Revisiting the entrepreneur gender–performance relationship: a firm perspective. *Small Business Economics* 42, s 769–786.
- Lee, J.H., Sohn, S.Y. och Ju, Y.H. (2011): How Effective Is Government Support for Korean Women Entrepreneurs in Small and Medium Enterprises? *Journal of Small Business Management* 49(4), s 599–616.
- Leung, A., Debroux, P. och Hinz, C. (2010): Gendered-necessity and gendered opportunity: women entrepreneurship in japan (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 30(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Manolova, T.S., Brush, C.G. och Edelman, L.F. (2007): What do women (and men) want? entrepreneurial expectancies of women and men nascent entrepreneurs. *Frontiers of Entrepreneurship Research* 27(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Manolova, T.S., Carter, N.M., Manev, I.M. och Gyoshev, B.S. (2007): The Differential Effect of Men and Women Entrepreneurs' Human Capital and Networking on Growth, *Entrepreneurship Theory and Practice* 31(3), s 407–426.
- Manolova, T.S., Brush, C.G., Edelman, L.F. och Shaver, K.G. (2012): One size does not fit all: Entrepreneurial expectancies and growth intentions of US women and men nascent entrepreneurs, *Entrepreneurship & Regional Development* 24(1–2), s 7–27.
- Marlow, S. och Swai, J. (2013): Gender, risk and finance: why can't a woman be more like a man? *Entrepreneurship & Regional Development* 26(1–2), s 80-96.
- McGowan, P., Lewis Redeker, C., Cooper, S.Y. OCH Greenan, K. (2012): Female entrepreneurship and the management of business and domestic roles: Motivations, expectations and realities. *Entrepreneurship & Regional Development* 24(1–2), s 53–72.
- Meek, W.R. och Sullivan, D. M. (2013): Gender differences in entrepreneurship: assessing perceptions of entrepreneurial outcomes among men and women entrepreneurs (summary) *Frontiers of Entrepreneurship Research* 33(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Mian, S., Karadeniz, E.E. och Sarfaraz, L. (2013): Women entrepreneurship in the eco region: do financial, human and social capital matter? (interactive paper). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 33(8). Chapter VIII. Women entrepreneurship.

Mora, M.T. och Dávila, A. (2014): Gender and Business Outcomes of Black and Hispanic New Entrepreneurs in the United States. *American Economic Review: Papers & Proceedings* 104(5), s 245–249.

Nikina, A., Shelton, L.M. och le Loarne, S. (2012): A look at husbands, ventures, and the psychological contracts of women entrepreneurs (interactive paper), *Frontiers of Entrepreneurship Research* 32(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.

O-R

Patterson, N. och Mavin, S. (2009): Women Entrepreneurs. Jumping the Corporate Ship and Gaining New Wings. *International Small Business Journal* 27(2), s 173–192.

Powell, G.N. och Eddlestone, K.A. (2013): Linking family-to-business enrichment and support to entrepreneurial success: Do female and male entrepreneurs experience different outcomes? *Journal of Business Venturing* 28 (2013) 261-280.

Riding, A., Orser, B. och Jung, O. (2013): Gender of ownership and the growth of young enterprises (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 33(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.

Robb, A.M. och Watson, J. (2010) Comparing the performance of female- and male-controlled smes: evidence from the united states and Australia. *Frontiers of Entrepreneurship Research* 30(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.

Robb, A.M. och Watson, J. (2012): Gender differences in firm performance: Evidence from new ventures in the United States. *Journal of Business Venturing* 27, s 544–558.

Roomi, M.A. (2009a): Impact of socio-cultural values and traditions on the growth of women-owned enterprises in Pakistan (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 29(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.

Roomi, M.A. (2009b): Social capital, human capital, and the growth of women-owned entrepreneurial firms (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 29(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.

Roomi, M.A. och Acevedo, B. (2008): Transforming contacts into Resources: Women Entrepreneurs building, maintaining, and utilising social capital (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research 28 / Issue 8 Chapter VIII: Women entrepreneurship.*

Roper, S. och Scott, J.M. (2009): Perceived Financial Barriers and the Start-up Decision. *International Small Business Journal* 27(2), s 147–171.

Shneor, R., Camgöz, S.M. och Karapinar, P.B. (2013): The interaction between culture and sex in the formation of entrepreneurial intentions. *Entrepreneurship & Regional Development* 25(9–10), s781–803.

Simmons, S. (2011): Growth-based preferences of female entrepreneurs for venture financing (interactive paper). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 31(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.

Simmons, S. och Wiklund, J. (2011): Are female entrepreneurs resilient to the stigma of entrepreneurial failure? (interactive paper) *Frontiers of Entrepreneurship Research* 31(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.

- Strohmeier, R., Tonoyan, V. och Woywode, M. (2010): Why are women less likely to become entrepreneurs than men? a jack-of-all trades perspective of human capital (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 30(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Strömberg, H. och Wennberg, L. (2011): Ifrågasatta RUT-tjänster. I Blomberg, m. fl. (2011) *Kvinnors företagande: mål eller medel*. SNS Förlag.
- Sundin, E. och Tillmar, M. (2011) Kvinnors företagande i spåren av den offentliga sektorns omvandling. I Blomberg, m. fl. (2011) *Kvinnors företagande: mål eller medel*. SNS Förlag.
- Svanlund, J. (2011) I skuggan av den svenska modellen. I Blomberg, m. fl. (2011) *Kvinnors företagande: mål eller medel*. SNS Förlag.
- T-
- Thompson, P., Jones-Evans, D. och Kwong, C. (2009): Women and Home-based Entrepreneurship. Evidence from United Kingdom. *International Small Business Journal* 27(2), s 227–239.
- Valencia, M., Lamolla, L. och Amorós, J.E. (2007) Women entrepreneurs' business goals and performance: in harmony? (summary) *Frontiers of Entrepreneurship Research* 27(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Valencia, M., Lamolla, L., Planellas, M. och Amorós, J.E. (2011): I love my family: a key factor to understand female entrepreneurship (Interactive paper). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 27(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Warren-Smith, I. och Martin, L.M. (2008): Economic rationality, social embeddedness and the female led rural enterprise (fle) (summary). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 28(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship.
- Watson, J. (2011): Networking: Gender differences and the association with firm performance. *International Small Business Journal* 30(5) 536–558.
- Verduijn, K. och Essers, C. (2013) Questioning dominant entrepreneurship assumptions: the case of female ethnic minority entrepreneurs. *Entrepreneurship & Regional Development* 25(7–8), s 612–630.
- Verheul, I., Carree, M. och Thurik, R. (2009) Allocation and productivity of time in new ventures of female and male entrepreneurs. *Small Business Economics* 33:273–291.
- Welsh, D.H.B., Memili, E., Kaciak, E. och Ochi, M. (2014): Japanese Women Entrepreneurs: Implications for Family Firms. *Journal of Small Business Management* 52(2), s 286–305.
- Wilson, F.; Kickul, J. och Marlino, D. (2007): Gender, Entrepreneurial Self-Efficacy, and Entrepreneurial Career Intentions: Implications for Entrepreneurship Education. *Entrepreneurship Theory and Practice* 31(3), s 387–406.
- Zimmerman, M.A. och Jiang, C.X. (2009): Social competence of women entrepreneurs: moderating the effect of social-, human-, and reputational capital on entrepreneurial success (interactive paper). *Frontiers of Entrepreneurship Research* 29(8), Chapter VIII. Women entrepreneurship